

BAŠTINA I EKOLOŠKA ODRŽIVOST SISKI, VIZIJA BOLJE BUDUĆNOSTI

MARIJAN BOGATIĆ □ Gradski muzej Sisak, Sisak

IM 41 (1-4) 2010.
POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA
VIEWS, EXPERIENCES, EVENTS

Gradski muzej Sisak već godinama sudjeluje u obilježavanju Međunarodnog dana muzeja 18. svibnja. Svake se godine organiziraju aktivnosti vezane za opću temu koju predlaže ICOM, a ovogodišnja tema proslave bila je *Muzeji za društveni sklad*. Program je bio namijenjen svim skupinama posjetitelja: uz besplatan ulaz i besplatno stručno vodstvo za individualne posjetitelje, prigodnu rasprodaju muzejskih publikacija, dodjelu nagrada sudionicima igre pod nazivom *Kotač vremena* i okrugli stol s temom *Baštinska i ekološka održivost Siska, vizija bolje budućnosti*.

U raspravi su sudjelovali predstavnici Grada, baštinskih ustanova, arhitekti, dizajneri, likovni umjetnici i svi ostali koji su željeli sudjelovati u "zdravoj" diskusiji o načinu života i iskorištavanju prirodnih i baštinskih resursa grada Siska i njegove okolice.

Sisak, grad bogate baštinske i industrijske ostavštine pokazuje se kao idealan spoj tih dvaju elemenata - baštine i ekologije, koji su ga obilježili kao jedan od najprepoznatljivijih gradova u Hrvatskoj. Srećom, baštinsku ostavštinu i način njezine prezentacije u posljednje je vrijeme prepoznao velik broj posjetitelja toga grada. Vrijednostima i bogatstvom grada već se godinama koriste studenti različitih smjerova, pogotovo povijesti, povijesti umjetnosti, etnologije/kulturne antropologije i arheologije, koji kontinuirano odrađuju terensku nastavu i posjećuju razne lokalitete u gradu i blizini okolici.

Druga tema tog dijela rasprave ne okruglom stolu, koja je vezana za industrijsku ostavštinu, nažalost, ostavlja ružnu, turobnu, pa čak i nezdravu sliku Siska. Početkom 20. st. počinje nagli razvoj industrije, od prvih metalurških postrojenja, tvornice Tanina, Tvornice šešira i tuljaca pa do prvih postrojenja za skladištenje i obradu nafte. Nakon Drugoga svjetskog rata pa do 1980-ih godina Sisak je zbog industrije bio jedna od bogatijih regija u bivšoj Jugoslaviji. Stagniranje industrije počinje krajem 1970-ih i početkom 1980-ih godina, zbog čega je bila nužna modernizacija pogona koja je, nažalost, izostala te je gotovo zaustavljena ulaskom u 1990-e i početkom Domovinskog rata.

Danas su tadašnji industrijski giganti poput Željezare i Rafinerije Sisak, s 15 000 i 10 000 radnika, pretvoreni u pogone sa samo nekoliko tisuća radnika. Osim spomenutih, Željezare i Rafinerije, bitno je spomenuti građevinsku tvrtku *Graditelj* i kemijsku industriju *Radonja*, današnji *Herbos*, od kojih je prva propala, a druga je dobila epitet jednoga od najvećih onečišćivača zraka grada Siska. Jedna od spalionica otpada u Sisku danas se nalazi u njezinu industrijskom krugu, a u Hrvatskoj je javnosti poznata kao "spalionica u centru grada". Zbog spomenutih industrijskih pogona i onečišćenja zraka Sisak se smatra jednim od gradova s najvećom stopom obolijevanja od različitih oblika karcinoma.

Sama tema *Muzeji za društveni sklad* pokazala se kao idealna prilika kojom bi se upozorilo na aktualne probleme te pokušalo pronaći i predložiti neka rješenja. Kao goste, govornike na okruglom stolu, pozvali smo naše sugrađane Ivana Zorka iz Upravnog odjela za zaštitu okoliša, ruralni razvoj i poljoprivredu grada Siska; Danijela Prerada, glasnogovornika SEA-e, Sisačke eko-akcije; Domagoja Vukovića, pročelnika Upravnog odjela za prostorno uređenje i graditeljstvo grada Siska; Ivana Zagorca, dipl. ing. arh., zaposlenika Konzervatorskog odjela Ministarstva kulture u Sisku; Marijana Crtalića, akademskog slikara; Gorana Gombašeka, ing. elektrotehnike, zaljubljenika u obnovljive i alternativne izvore energije te Igora Jurića, industrijskog dizajnera, autora izgleda automobila *XD Concepta*.

Ideja okruglog stola bila je predložiti, odnosno iznijeti ideje i prijedloge o tome u kojem bi smjeru grad Sisak trebao krenuti u godinama koje dolaze. Koje su prednosti, a koji nedostaci današnjih uvjeta u kojima svijet živi. Svjesni smo

baštinske i ekološke nepismenosti velikog broja sugrađana, te smo na ovaj način željeli pridonijeti njihovu osvješćivanju.

U uvodnom dijelu okruglog stola sve nazočne pozdravila je ravnateljica Gradskog muzeja Sisak Davorka Obradović, te posjetitelje ukratko upoznala s tradicijom obilježavanja Međunarodnog dana muzeja. Nakon nje riječ je preuzeo Marijan Bogatić, muzejski pedagog, moderator okruglog stola. Prvi govornik, Ivan Zorko, održao je prezentaciju o kakvoći zraka u gradu Sisku za 2009. g. i o tome što se sve radi za poboljšanje uvjeta, odnosno naveo je aktivnosti grada Siska za smanjivanje onečišćenja zraka. Na nekoliko lokacija u gradu postavljene su mjerne stanice tako da se stalno kontrolira kakvoća zraka. Glavni je problem onečišćenje zraka sumporovim vodikom, sumporovim dioksidom, dušikovim oksidima, benzenom i lebdećim česticama. Valja napomenuti da su od 2005. onečišćenja znatno smanjena tako da je onečišćenost sumporovim dioksidom i benzenom smanjena s III. razine na I. razinu, onečišćenost lebdećim česticama smanjena je na II. razinu, a u 2009. g. čak i na I. razinu.

Danijel Prerad, glasnogovornik Sisačke eko-akcije nadovezao se na izlaganje gospodina Zorka te je iznio primjer Slavonskog Broda, koji je u prva tri mjeseca 2010. imao 18 prekoračenja tolerantnih vrijednosti onečišćenja sumporovim vodikom, dok je u Sisku u istom razdoblju bilo 30 prekoračenja onečišćenja sumporovim vodikom. Najviše zabrinjava činjenica da je zbog toga Slavonski Brod "digao na noge" nadležne organe, dok je u Sisku to postalo "normalno". Ipak, onečišćenost iz godine u godinu pada, što je najvažnije, onečišćenost sumporovim dioksidom i benzenom donekle je neutralizirana, dok ostaje problem sumporova vodika. Osim Sisačke eko-akcije u Sisku djeluje i Udruga oboljelih od karcinoma, koji svakodnevno upozoravaju na probleme onečišćenja zraka u Sisku. Cijela se zajednica uključila, te se reagira na svako novo pojavljivanje neugodnih mirisa iz industrijskih pogona, ali sada i pozivanjem na broj 112 zato što taj poziv ostaje zabilježen. Svijest ljudi se promijenila te sada na taj način upozoravaju na problem, a ne kao do sada, kada su ljudi zvali predstavnike SEA-e i njima se žalili.

Zanimljivo pitanje *kako to da se kuće nalaze ukliještene između najvećih zagađivača u Sisku* potaknulo je Domagoja Vukovića da se uključi u tu ekološku raspravu. On je iznio niz razloga zašto je tako. Prvim suvremenim generalnim urbanističkim planom iz 1948. g., zvanim *Direktivna regulatorna osnova Siska*, analizirana je situacija Siska u cijelosti, njegova klimatska, pedološka i sva ostala obilježja, i u planu je predviđeno da se naselja izgrade upravo na položaju gdje ruža vjetrova omogućuje da stanovnici ne budu zahvaćeni onečišćenjem iz tih postrojenja. Norbert Weber, svima poznat kao utemeljitelj Željezare Sisak, samostalnom odlukom, protivno spomenutom planu, započeo je izgradnju naselja u Željezari neposredno uz industrijska postrojenja, a ne na predviđenom dijelu grada, danas poznatome kao Zeleni brijeg. Iz njegova se izlaganja moglo zaključiti kako je industrija imala izravan utjecaj na urbanizam grada Siska, no, nažalost, nisu se poštovali postojeći urbanistički planovi.

Grad Sisak ima neprekinutu urbanizaciju dužu od 2 000 godina te današnja gradnja u Sisku mora predstavljati 21. st. Mladim se inženjerima mora dopustiti sloboda u radu, uz napomenu o potrebi razumijevanja povijesti i urbani-

stičke matrice koja nam je ostala od Rimljana. Suvremenost u arhitekturi mora sutra biti prepoznatljiv znak Siska u vremenu koje dolazi.

Administrativno, Sisak se ne sastoji samo od urbanog dijela grada nego i od širega ruralnog prostora čiji je dio i Lonjsko polje - tim je riječima svoje kratko izlaganje započeo Ivan Zagorac, arhitekt u Konzervatorskom odjelu Ministarstva kulture u Sisku. Jedna od osnovnih zadaća Konzervatorskog odjela u Sisku jest provođenje programa kojima je cilj zaštita i očuvanje kulturne baštine. Jedna od glavnih smjernica razvoja jest način gradnje, uklapanje u okolinu, posebice zelenilo, iskorištavanje svega što nam priroda nudi, pri čemu se mora voditi briga o ostavštini koju smo naslijedili od prethodnih generacija. Za gradsku je arhitekturu predstavljeno nekoliko projekata uklapanja, odnosno pretvaranja, revitalizacije industrijskih pogona u rezidencijalne četvrti za stanovanje. Zaključak njegova predavanja jest da nam stranci žele prodati svoju kulturnu baštinu kao *brand*, a na nama je da pokažemo inicijativu i izborimo se za ono što je naše, prepoznatljivo naše. Baštinu imamo, samo je moramo prezentirati u novome svjetlu.

Igor Jurić, industrijski dizajner, izvjestio je o tome što radi i u kojem bi smjeru trebao ići industrijski razvoj grada Siska. Ostvarena je njegova inicijativa za otvaranje pogona za izradu novoga električnog auta te se zajedno s predstavnicima grada Siska bori da projekt zaživi i u Sisku. Jedan od glavnih problema je, kao uvijek, kapital, ali ono što je bitno jest volja i ideja, u što bi se moralo ulagati. Ne smijemo čekati druge da nam pomognu nego trebamo svojim trudom pokušati nešto promijeniti. Osnovno u što se mora ulagati jest znanje, pa je stoga i pokrenuo inicijativu za osnivanje *Škole za talente*, čiji bi polaznici naučili kako razvijati proizvod od ideje do krajnjeg rezultata.

Goran Gombašek, ing. elektrotehnike, zaljubljenik u obnovljive i alternativne izvore energije predstavio je svjetske trendove koji se odnose na nove obnovljive izvore energije. Posebnu je pozornost izazvao prezentacijom solarnog kuhala koje je sam izradio. Iskorištavanje krovnih površina sa solarnim pločama posebno je istaknuo kao način kvalitetnog iskorištavanja energije u kojoj vidi budućnost Siska.

Pred sam kraj okruglog stola riječ je dobio Marijan Crtalić, akademski slikar iz Siska, koji je svojim projektom *Nevidljivi Sisak*, u sklopu koje su nastale izložbe *Nevidljivi Sisak*, *Podvodni grad* i *Fenomen Željezare*, u posljednjih nekoliko godina skrenuo pozornost Siščana na baštinu koja ih okružuje. Za njega se stvarno može reći da je jedan od malobrojnih "baštinskih gerilaca" u Sisku koji se sa svojim projektima bori za baštinsko opismenjavanje sugrađana. Potrebno je napomenuti da je sa svojim multimedijским projektom *Nevidljivi Sisak - Fenomen željezara* osvojio drugu nagradu na natječaju T-HT-a u Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu.

Na samom kraju okruglog stola posjetitelji su pogledali dokumentarni film Marijana Crtalića *Industrijski raj*, koji tematizira odnos recentnoga hrvatskog sustava vrijednosti prema ostavštini Likovnih kolonija Željezare Sisak, koje su se održavale 1970-ih i 1980-ih godina.

Velika zainteresiranost posjetitelja, s mnoštvom pitanja i prijedloga, te vrlo zanimljiva i aktualna tema bile su ključne i odredile su vremensko trajanje okruglog stola. Tako je naše druženje potrajalo više od dva i pol sata. Čulo se izrazito mnogo prijedloga i zadovoljni smo uspjehom tog događanja, ali smo svjesni da je još mnogo posla pred nama. Ohrabruje činjenica da ima sve više ljudi koji žele promijeniti nešto nabolje, a Gradski muzej Sisak pokazao je jedan od načina kako bi i drugi muzeji i ustanove mogli pokrenuti neke male, ali svima nama važne promjene.

Primljeno: 11. veljače 2011.

SISAK: SUSTAINABLE ECOLOGY AND HERITAGE, A VISION OF A BETTER FUTURE

The author acquaints us with the programme of Sisak Municipal Museum related to the celebration of International Museum Day on May 18, 2010, with a particular emphasis on the roundtable entitled *Sisak: Sustainable Heritage and Ecology*.

The idea of the roundtable was to propose or to create ideas and proposals concerning the direction in which the city of Sisak should head in the years to come.